

מראה מקומות, שיעור מאת הג"ר מרדכי קורנפלד שליט"א

חנוכה תשס"ט - "להיות מושלים בקרב תבל"

Chanukah 5769 - "Eclipsed Glory"

1. מגילת אנטיוכוס פסוקים א', ו-י"א, ל'-ל"ב, מ"ב-מ"ד, וז"ל (א') ויהי בימי אנטיוכוס מלך יון מלך גדול וחזק היה ותקיף בממשלתו וכל המלכים ישמעו לו: (ו') בשנת עשרים ושלש שנים למלכו היא שנת מאתים ושלש עשרה לבנין בית אלקים שם פניו לעלות לירושלים: (ז') ויען ויאמר לשריו הלא ידעתם כי יש עם היהודים אשר בירושלם בינינו: (ח') לאלהינו אינם מקריבים ודתנו אינם עושים ודתי המלך עוזבים לעשות דתם: (ט') וגם הם מיחלים ליום שברון המלכים והשלטונים אומרים מתי ימלוך עלינו מלכנו ונשלוט בים וביבשה וכל העולם ינתן בידנו: (י') אין כבוד למלכות להניח אלה על פני האדמה: (י"א) עתה באו ונעלה עליהם ונבטל מהם את הברית אשר כרת להם אלקיהם שבת ראש חדש ומילה:

(ל') ויען אנטיוכוס ויאמר לבגריס הלא ידעת אם לא שמעת אשר עשו לי בני ישראל הרגו חילי ויבזזו מחנותי ושרי: (ל"א) עתה על ממונכם אתם חוסים גם בתיכם לכם הם. באו ונעלה עליהם ונבטל מהם הברית אשר כרת להם אלקי השמים שבת ר"ח ומילה: (מ"ב) אז בגריס הרשע נכנס בספינה אחת וינס אל אנטיוכיא אל המלך ועמו אנשים פליטי חרב: (מ"ג) ויען בגריס ויאמר לאנטיוכוס המלך אתה המלך שמת צווי לבטל מן היהודים שבת ראש חדש ומילה מרמה גדולה ומרד בזה: (מ"ד) אשר אם ילכו כל העמים והאומות וכל הלשונוות לא יוכלו לחמשת בני מתתיהו אשר מאריות הם חזקים ומנשרים הם קלים ומדובים הם ממהרים:

2. גמרא סוכה כט. , וז"ל, "תנו רבנן: בזמן שהחמה לוקה - סימן רע לכל העולם כולו. משל למה הדבר דומה - למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו, והניח פנס לפניו, כעס עליהם ואמר לעבדיו: טול פנס מפניהם והושיבם בחושך. תניא, רבי מאיר אומר: כל זמן שמאורות לוקין - סימן רע לשונאיהם של ישראל, מפני שמלומדין במכותיהן. משל לסופר שבא לבית הספר ורצועה בידו, מי דואג - מי שרגיל ללקות בכל יום ויום הוא דואג. תנו רבנן: בזמן שהחמה לוקה - סימן רע לעובדי כוכבים, לבנה לוקה - סימן רע לשונאיהם של ישראל, מפני שישראל מונין ללבנה ועובדי כוכבים לחמה. לוקה במזרח - סימן רע ליושבי מזרח, במערב - סימן רע ליושבי מערב, באמצע הרקיע - סימן רע לכל העולם כולו כו'... ובזמן שישראל עושין רצונו של מקום אין מתיראין מכל אלו, שנאמר כה אמר ה' אל דרך הגויים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגויים מהמה, גויים יחתו, ואין ישראל יחתו. תנו רבנן: בשביל ארבעה דברים חמה לוקה: על אב בית דין שמת ואינו נספד כהלכה, ועל נערה המאורסה שצעקה בעיר ואין מושיע לה, ועל משכב זכור, ועל שני אחין שנשפך דמן כאחד. ובשביל ארבעה דברים מאורות לוקין: על כותבי (פלסתר) ועל מעידי עדות שקר, ועל מגדלי בהמה דקה בארץ ישראל, ועל קוצצי אילנות טובות."

3. בראשית רבה פרק ו' אות ג', וז"ל, "רבי יודן בשם רבי תנחום ב"ר חייא ורבי פנחס בשם ר' סימון אמר מאחר שהוא קורא אותן גדולים, הוא חוזר ופוגם אותם את המאור הגדול לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה, אתמהא, אלא על ידי שנכנס בתחומו של חבריו, אמר רבי פנחס בכל הקרבנות כתיב שעיר עזים אחד חטאת, ובראש חדש כתיב שעיר עזים אחד חטאת לה', אמר הקב"ה הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח, שאני הוא שגרמתי לו להכנס בתחומו של חבריו, ומה אם זה שנכנס ברשות כך פגמו הכתוב, הנכנס שלא ברשות על אחת כמה וכמה, רבי לוי בשם רבי יוסי בר אלעאי אמר דרך ארץ הוא שיהא הגדול מונה לגדול, והקטן מונה לקטן, עשו מונה לחמה שהיא גדולה ויעקב מונה ללבנה שהיא קטנה, א"ר נחמן והוא סימן טב, עשו מונה לחמה שהיא גדולה, מה חמה הזאת שולטת ביום ואינה שולטת בלילה, כך עשו יש לו חלק בעולם הזה ואין לו חלק לעולם הבא,

יעקב מונה ללבנה שהיא קטנה מה הלבנה הזו שולטת בלילה וביום, כך יעקב יש לו חלק בעולם הזה ובעולם הבא."

4. דעת זקנים לבעלי התוספות, בראשית פרק כ"ה פסוק כ"ה. וז"ל, "ויצא הראשון אדמוני. מדרש כשראהו אביו אמר עדיין לא נבלע בו דמיו ולא רצה למולו לשמונה ימים כדאמרינן גבי מעשה דשתי נשים שבאו לפני נתן הבבלי וכו'. כשעבר שנה או שנתיים וראה יצחק שלא החליף מראיתו ידע שזו תולדתו ואפי"ה לא מל אותו אמר הואיל ולא מלתי אותו לשמנה כמוני אמתין עד שיהיה בן י"ג כמו ישמעאל אחי ואמול אותו וכשהיה בן י"ג שנה הוא עכב בעצמו ולא רצה למול והיינו דכתיב אם לא דם שנאת ודם ירדפך."

5. גמרא בבא בתרא פד. וז"ל, "שחמתית ונמצאת לבנה כו'. אמר רב פפא: מדקתני לבנה, ש"מ האי שמשא סומקתי היא. תדע, דקא סמקא צפרא ופניא, והאי דלא קא חזינן כוליה יומא? נהורין הוא דלא ברי."

6. גמרא סוטה י. וז"ל, "וא"ר יוחנן: שמשון על שמו של הקב"ה נקרא, שנאמר: כי שמש ומגן ה' אלקים וגו'. אלא מעתה, לא ימחה! אלא מעין שמו של הקב"ה, מה הקב"ה מגין על כל העולם כולו, אף שמשון מגין בדורו על ישראל."

7. תהילים פרק י"ט פסוקים ב-ז. וז"ל, "ב. השמים מספרים כבוד קל ומעשה ידיו מגיד ה' קוֹלֵךְ, ג. יוֹם לְיוֹם יִבְעֶה אֶמֶר וְלַיְלָה לְלַיְלָה יִחְנֶה דָּעַת, ד. אֵין אֶמֶר וְאֵין דְּבָרִים בְּלִי נִשְׁמָע קוֹלֵךְ, ה. בְּכֹל הָאָרֶץ יֵצֵא קוֹם וּבִקְצֵה תִּבֵּל מְלִיכָה לְשֹׁמֵשׁ שֵׁם אֱהֵל בָּהֶם, ו. וְהוּא כֹחֶתֶן יֵצֵא מִחֶפְתּוֹ יָשִׁישׁ כְּגִבּוֹר לָרוּץ אֶרֶץ, ז. מִקְצֵה הַשָּׁמַיִם מוֹצֵאוֹ וְתִקּוּפָתוֹ עַל קְצוֹתָם וְאֵין נִסְתָּר מִחֶפְתּוֹ."

ורש"י שם וז"ל, "אין אומר ואין דברים - אין מדברי עם הבריות אלא מתוך שבכל הארץ יצא קוים ומאירים לבריו מתוך כך מספרים הבריות כבוד קל ומודים ומברכין על המאורות:

יום ליום יביע אומר - מעשה בראשית מתחדש מיום אל יום לערב חמה שוקע וזורחת לבקר ומתוך כך יביעו הבריות אמרי שבח על ידי הימין והלילות שמורים את הבריות לקלס ולהודות מנחם פתר יביע לשון מעין נובע: בקצה תבל מליהם. שהכל מדברי בנפלאות שהם רואים:"

8. דברים פרק ד' פסוק י"ח, וז"ל, "וּפֶן תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשְׁמִימָה וְרָאִיתָ אֶת הַשָּׁמַשׁ וְאֶת הַיָּרֵחַ וְאֶת הַכּוֹכָבִים כֹּל צָבָא הַשָּׁמַיִם וְנִדְחָתָ וְהַשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וְעַבַּדְתָּם אֲשֶׁר חָלַק יְקֹנֶק אֱלֹקִים אֹתָם לְכָל הָעַמִּים תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם."

ורש"י שם, וז"ל, "אשר חלק וגו' לכל העמים - להאיר להם. דבר אחר לאלוהות. לא מנען מלטעות אחריהם, אלא החליקם בדברי הבליהם לטרדם מן העולם, וכן הוא אומר (תהלים לו ג) כי החליק אליו בעיניו למצוא עונו לשנוא."

9. רסיסי לילה לר' צדוק הכהן סי' כ"ה, וז"ל,

וזה ענין ירח שכל אורה מהחמה ויש בה חסרון ומילוי בהשגת אורה על הארץ כי כשסמוכה לחמה פניה המאירים למעלה ואין נרגש על הארץ אף על פי שבאמת יש לה אור. וכן חסרון שבשורש ישראל היינו בנגלה בהיותם בגוף נראה כחסרון אבל באמת אין חסרון כלל. וכן יש פעמים לקות ללבנה והוא בשביל ארץ המפסקת בינה לחמה והוא הגוף המעכיר ומאפיל מאור השם יתברך ואינו אלא זמן מועט וחוזר ומאיר."

"וזהו שורש ישראל שמונין ללבנה שהם בעל חסרון ומקוים השלמתן מהשם יתברך. אבל אומות העולם מונין לחמה שאין להם שום חסרון לפי שאין להם שום השלמה נדמה להם שאין חסרים כלום עד שאומרים אעלה על במתי עב אדמה וגו' (ישעיה יד, יד) לדמות לחמה וזה כל חשק אומות העולם שיהיה להם כל מאוויים שלא יצטרכו לדבר אפילו להשם יתברך אבל חשק בני ישראל הוא שיצטרכו להשם יתברך והוא יהיה המשלימם ואין חפצים כלל שלימות בלא השם יתברך."

10. ספר חסידים סי' ר"ל, וז"ל, "ואם, אדם רואה מאורות לוקים, כגון לבנה, צריך להתענות, שהרי בשביל חלום מתענה, מפני כל העולם לא כ"ש. וכן הנביא כשהיה רואה פורעניות, היה מתפלל ואומר להם שישבו ויצומו, וזהו שנאמר (ירמ' יד יב) כי יצומו וגו' אינני רצם."

12. וימהר אברהם לר' אברהם פלאג' ערך ליקוי לבנה, בשם אביו ר' חיים פלאג' - הועתק בסוף המראי מקומות.

13. יערות דבש ח"ב דריש י"ב, וז"ל,
"אבל כבר אמרו חז"ל [סוכה כט ע"א] בשביל ד' דברים חמה לוקה, ואחד מהם על אב בית דין שמת ולא נספד כהלכה: וכבר הבינו רבים זה הכוונה בליקוי הוא הניגוד שקורין ליקוי חמה ליקוי לבנה, ולכך צחקו צעירים על דברי חז"ל, שדבר זה טבעי הוא על פי חשבון ויכול אדם לחשוב מהיום עד סוף עולם כמה שנים יהיה בו הליקוי המאורע באיזה יום ובאיזה שעה ובאיזה מקום, ועל המדינות יאמר איזה ירגישו ואיזה לא ירגישו, וא"כ מה זה דיתייחס לחטא ועונש, אך באמת אין זה שם ליקוי, ואם יעמיד אדם דבר בפני נר החוצץ בינו לאורו, וכי הליקוי בנר, הלא הנר מבהיק אורו מבלי חסרון, רק חסרון במקבילים שיש כאן דבר חוצץ. ואף כאן בזמן נגודי הנ"ל, כי השמש והירח הולכין ומאירין מבלי השתנות, רק הלבנה חוצצת בפני חמה, או צל ארץ חוצץ בפני לבנה, ומה זה ליקוי אשר יקרא לו:

14. ערוך לנר סוכה כט, וז"ל,
"המלעיגים על דברי רז"ל חשבו למצוא במאמרים האלה מקום לכוון חציהם על יתר כאלו ר"ל לא ידעו דרכי הטבע שליקויי החמה והלבנה נתהוו ע"פ חשבון מכוון בתהלוכותיהם כאשר חכמי הטבע מחשבים טרם בואם שלעת ורגע הזאת תחשך השמש או הירח.
אבל באמת המלעיגים נלקו בעורון שלא יביטו איך רז"ל דברו בענין זה בלשון חכמה להראות שלא נעלם מהם זה דיש לדקדק למה אמרו בכל ג' הבריות בזמן שהחמה לוקה וכו' כל זמן שמאורות לוקין וכו' בזמן שהחמה לוקה וכו' דהך בזמן לשון מיותר הוא דהל"ל כשהחמה לוקה וכשמאורות לוקין אמנם בזה הורו שאף שהלקויים הם ע"פ הטבע עכ"ז ידעו ע"פ סודות משפטי ד' הנגלות להם שהעתים והזמנים של הלקויים הם עתות הדין שיש עתות לטובה ועתות לרעה וכמו שאמרו בענין כזה יהי מאורות מאורות כתיב שזמן תלוי המאורות הוא עת דין שלא יפול אסכרא בתנוקות וכמו כן העתות הלקויות הם עתות דין ליושבים במקום אשר באו הלקויות אם במזרח ליושבי מזרח ואם במערב ליושבי מערב ואם באמצע הרקיע לכל העולם ולכן אמרו בכוון בזמן שהחמה לוקה לומר אף שבא בזמן ידוע מ"מ הוא סימן רע וכעין

15. בית ישי על התורה לר' שלמה פישר שליט"א, סי' כ"ו בהגהה י"ג - הועתק בסוף המראי מקומות.

16. רמב"ן בראשית פ"ט פסוק י"ב, וז"ל, "זאת אות הברית אשר אני נותן. המשמע מן האות הזה שלא היה קשת בענן ממעשה בראשית, ועתה ברא ה' חדשה לעשות קשת בשמים ביום ענן. ואמרו בטעם האות הזה, כי הקשת לא עשאו שיהיו רגליו למעלה שיראה כאלו מן השמים מורים בו, וישלח חציו ויפיצם בארץ (תהלים יח טו), אבל עשאו בהפך מזה להראות שלא יורו בו מן השמים, וכן דרך הנלחמים להפוך אותו בידם ככה כאשר יקראו לשלום למי שכנגדם. ועוד שאין לקשת יתר לכוון חצים עליו.

ואנחנו על כרחנו נאמין לדברי היונים שמלהט השמש באויר הלח יהיה הקשת בתולדה, כי בכלי מים לפני השמש יראה כמראה הקשת, וכאשר נסתכל עוד בלשון הכתוב נבין כן, כי אמר את קשתי "נתתי" בענן, ולא אמר "אני נותן" בענן, כאשר אמר זאת אות הברית אשר "אני נותן". ומלת קשתי מורה שהיתה לו הקשת תחלה. ולכן נפרש הכתוב, הקשת אשר נתתי בענן מיום הבריא תהיה מן היום הזה והלאה לאות ברית ביני וביניכם, שכל זמן שאראנה אזכיר כי ברית שלום ביני וביניכם.

ואם תבקש מה טעם בקשת להיות אות, הנה הוא כטעם עד הגל הזה ועדה המצבה (להלן לא נב). וכן כי את שבע כבשות תקח מידי בעבור תהיה לי לעדה (להלן כא ל), כי כל הדבר הנראה שיושם לפני שנים להזכירם ענין נדור ביניהם יקרא אות, וכל הסכמה ברית, וכן במילה אמר והיה לאות ברית ביני וביניכם (להלן יז יא) בעבור ההסכמה שימולו כל זרע אברהם לעבדו שכם אחד. ועוד, כי כאשר תראה בהפוך הנזכר יהיה זכר לשלום כאשר כתבנו. ובין שתהיה הקשת עתה בין שהיתה מעולם בטבע, הטעם באות שבה אחד הוא."

17. קונטרס דברי תורה לבעל המנחת אלעזר, חלק ו' אות צ"ג - הועתק בסוף המראי מקומות.

18. עיון יעקב בעין יעקב סוכה כט., וז"ל,

"בזמן שהחמה לוקה וכו' ובשביל ד' דברים חמה לוקה וכו'. על זה יתמה המתמה, הרי הלקויות אלו מחוייבין להיות על פי מהלך תנועת הגלגלים של המאורות על פי החשבון אף אם יהיו כולם צדיקים, וכן מתמה בעל יד יוסף ריש פרשת בראשית ואין יישובו עולה כפי הפשט. ולבי אומר לי דודאי הם על פי הכרח הגלגל ומהלכתם

ותנועתם, מ"מ באותו זמן הוא מזלו סימן רעף כגוונא דאמרינן האי מאן דבמאדים וכו' (שבת קנו). ונפל תורא חדד לסכינא (שבת לב.), לענש לעושי רע כרעתו באותו עת וזמן, להכי אם ישראל עושין רצונו אז מאותות השמים אל תחתו וגו'."

19. אמרי דעת על התורה להגאון ר' מאיר שפירא, פרשת נח - הועתק בסוף המראי מקומות.

אברהם

מערכת הלמד

וימהר

שלא להסכים כבוד אינן עושין רש"מ ואה"ן דמלך
שנבע יראת ה' כלבו וירא וחרד מה טוב שיסעם
ע"ד שאמרו בהענין גבי עליות בשמים דבקה"ע
היחידים מהענין כיע"ש ולא לנוור ע"כ הנכבד
הענין דהוא מורס דהס בחוקה אינן עושין רש"מ
ובחט"ק נ"כ מ"ס ה"כ שבו יעקב ח"כ ס"י
ויר' על ענין שלא נר' להם הלכנה דאין להטריח
הנכבד בהענין דממה שמינו שהקלו כמה פעמים
על טורח הנכבד מ"ס שלא להטריח את הנכבד
בהענין וכן מלאחי להרמב"ן בס' חורח ארס כס'
אבלות וסנה דכ' דמה שלא נהנו להענין כיום ס'
כחמו שהיבדק העיר בראש"י ה"ט משום טורח
נכבד יע"ש דין מוכה ללקוח הלכנה דאין נחמין
הענין על הנכבד משום דאיכא טורח נכבד
ובהלכמה יודו עם החוקה דעושין רש"מ לכן כחמין
ראשי עם קדש שכל דור ודור דשכ ואל' ענין
ואיכא עוד נמי נתיפס להקל שלא לנוור על וד'
הענין נכבד מלכד קריי כדאמרן וכל כג' מס שמק'
חכמי ההיכונה דזה הוא דבר הכרחי לפי קד'
וחכונם הנלגלים הנם דמלאי יאזכ הוא על גרי
הדחק, וזוהי די רביעיה דהם כלנו למ"ש הרבה
מאמר מרדכי דפי' דהרואס מאורח לוקין ר' ל'
שרואה בן בחלום דהיי בכלל חלום רע הנם שדחש
קרי לה להאי פירושא איכא עוד סעיף חמין
דלפי חכמי ההכונה עיין בס' הכרית דאין וס' מהר
שאלו רוחים רכיקהו הענין ללכנה דיקרא וס' לקוח
הלכנה לא יס' סימנים אחרים כמו כהרס כחמין
דנריך בקו מזל ההכונה ועיין יפס שיחכל מפתח
סוף לקוח הלכנה ועיין להרב נודע ביאודה ז"ל
ח"א סי' לא' דונמא לזה יע"ש ועל כל לין סמנים
למנוע עצמן שלא לנוור הענין על הנכבד
וע"ש

ואל יקשה בעיניך דבס' הסקידים נקט מאורח
דהרי נס כנמ' שס הכיאו הכריתא דנמ'
ד' דברים חמה לוקה ואל' מ"ס כס"ח המאורח
היינו על סמך כריתא ואל' וזה קויע למס שס'י
הרב מאמר מרדכי על הרב המפיש כס"ח כיע"ש
לא דרש"י כפי' מאורח לא פירש כן גס אין לוק'
על הס"ח דהנה הטעם ע"ש רחל דנמשלס כס"ח
לירח כיע"ש דזה חיוני שום למאמר הנמ' דיע"ש
מונין ללכנה דל' דהכל הולך למקום א' דהטעם
דירש' מונין ללכנה משום דנמשלס רחל אשת
ללכנה והוא פשוט

ומכל מקום כשיאירע דבר זה כדי שלא להכשיל
אח' ישראל כחריו שלא לנוור אפי' הענין
וחירוס כ"א כואח כה עשיאו לעורר כחשו' ולמכש'
רחמי לקבוע לימוד ככונפיו ולפעמים עומדים
ככוח ה' כלילוח לעשות חקון כרת ויעלס ללכ'
לפני ה' ועיניך קראנה מ"ס רב אחאי הרכ נס'
ח"כ דקפ"ד ע"כ יע"ש ועיין כחנא דכ"א חל'
פט"ו יע"ש ע"כ נמנא בארש"א החיים כנכב'
עמה פחתה אני לדודי להשחשע כד"ק כס'
שכח ראשהוממחי על המראס דעירנא כחמין
ורכנן ככוראוי ומאוחות השמים א החסור דאין וס'
כפומייהו דרכנן לא קרה כדכחיב מפי ריפ'
כסי' ויר' וקמיהכו קיא מולתס סס כנמ' רכ'
עושין רש"מ או מאוחות השמים א סחא ונפס'
דכ"ס

מה לבוש נשמות הנדוקים ולבוש המלאכים
הם משחנים מלמעלה למטה עיין
מד"ח קל"כ ע"ד וד'
מט לבן קרא יגד סדרותא גי' כ"ט עם הכולל
ל' גי' אפי' אחרים אבל יעקב קרא
גלעד גי' ט"כ ה' אחר וכחכה אחת להורח על
האחרים וכיינו הכל כמ"ק מוסרמ"א ו"ל ס' וילא

ו לבן נינין ס"מ ולקח ליעקב לחמנו להדבק
בקרובה ויר' דה"ן ע"א :
נא לקוח הלכנה כמילואם לא עבד לישראל
בחסרונה לא טוב להוה"ע וס"ק
ס' הלא דרפ"א ע"כ ואעתיק פה מה שרשמי
לפחקא שאלה לי הרב כמור"מ אנרנאטו נר'
ככ"ר יחנן כ"ע דברים ככהס
לדרוש מעלת הרב השלם דה"ע ונר' האיס
מישה גדול מ"א שמו, יחי' להיו עמו כד"א :

בטרם החיל האר"ס בשלמ"א למ' לחי' ומורע
לכונה כי האור א עכר פני דרדוני שאל
אס יס כנני חיים הנאון אכונא מרנא זק"ל
כהאי מילתא דלקוח הלכנה ואעין ואומר דומלא
כחוב לחיים כי האי לישנא

לקוח חממה והלכנה אוחא כסיכס דכ"ט ע"א
חמו רכנן כומן שהחמה לוקה סי' רע
לחוס"ע לכנה לוקה ס' ל' אונאיהס של יס' מפני שס'
מונין ללכנה ואיה"ע לחמה וכו' וכומן שיש' עושין
רטינו של מקום אין מחויראים מכל לו שגל' יפס
אמר ה' א דרך הנויים א חלמרו ומאוחות השמים
א חחאו כי יחאו הנויים חממה אומות יחאו ואין
ישרא יחאו, חנו רכנן כשכיל ר' דברים חמה לוקה
וכו' וכשכיל ר' דברים מאורח לוקה ופי' רש"י
מאורח ירח וכוכבים יע"ש ועיין בשבת דקכ"ו
וכתוב כס"ח סי' ק"ו וס"יאו הכח"ט סי' סקצ"א
סק"א דלכנה לוקה לירק להענינו וסמנ"א כס'
תק"ק סק"א הכיאו מקס"ח סי' ר"ל ומוס"ד כנס"ג
שס כס' חק"פ כא לטון' חרי סימני הכל ואני
מלאחי עוד כס"ח סי' ההשמ"ח שג' וו"ל כשנורין
נורס על ישראל לכנה לוקה על שס רחל מבכס
על כניס ולמס נמשלס חממה לירח וכו' יע"ש,
ולפנ"ו הנה רחוי לנוור הענין על הנכבד כומן
שהלכנה לוקה ולא ראינו ולא שמענו שכהנו לנוור
הענין ע"ו וראינו להרב ש"ג רבכס שס כס'
חק"פ וו"ל ככס ככנ"ג לכנה לירק להענינו ע"כ
והיינו טעמא לפי שישראל מונין ללכנה וכן ראינו
ראיס פעמים הרבה שלקחה הלכנה וכאוחה שנה
כא וכו' ופעמים שלא אירע שום דבר כאוחה
העיר מני מדע כאוחה מקום לא שלא נהנו להענינו
ע"ו ואני מטעמי הרבה כראוחה לקוחה עכ"ל הא
קמן דהער העיר דלא נהנו להענינו לא דלא פי'
הטעם אמאי לא קבילו עלייהו להכין ולהענינו
וכן הכיאו הרב דברי מנחם ח"כ שס אוח' ד'
מכרס ש"ג דלא נהנו להענינו כס"ח כיע"ש :

ויתכן דהטעם הוא משום כיון דאמרו כנמ'
וכומן שישראל עושין רש"מ מאוחות
השמים א חחאו לכן אין נורין הענין על הנכבד

וימהר מערכת הלמד אברהם צד

לסוד והפיוס הלכנה סיה עם יעקב נמי יעקב כי קטון הוא

נט **הלכנה** לא נכרחא לאור כ"א שלא יסיה השמש יחידו ויעבדוהו ריב"ס ס' משפטים דלכך מרח"ק נים' שמ"ש יע"ש, ולפי' אני בא להפוך בזכות הלכנה כמה שאמרס אין כ' מלכים והוא דכיון שורעס דעיקר בראשס הסיה בעבור יחורו יתכרך להורות לוס גס' סיה רחסס לפרסס סענין והתחילס כטענות לנלות שיש פטיון עליסס וימציטנס ומס ידלו דסס שמשס לכורס עולס ית"ש ויתקד"ר

ס **לה** מפיק ס' שלא עמר אורו השש י"ר ס' מטון ורס"ס' מטון כתב לה ס' רפויס כמו לו ועיון פ"כ דקדושין להראשונים שס דכל לס שכמקרא מפיק ס' לכר מנ' סקול כמו לא סהן רפס וריב"ס ס' נו' כתב לס מפיק ס' על נ' דרכס ס' סאינו מתקיים כ' שכוסק לעשות ואינו עושס נ' דאינו ע"י ענמו כ"א ע"י שלח

סא **לוה** ואינו משלס כס כנלול קוס וכס ליר מלוס והיס מעסס כסכעש"ט קרע שט"ח דמחל לו המלוס מח הסוס שכחי כעש"ט ד"ל ע"ג ולוס ולס ישלס אף אס כונחו סיל לטוכס כרו שלא ליהנות מן הלוקס אסור דל סחי נדוק הרכס ועוסס חולל ס' וס"ל כוס כלל דיווין דנעסס שממס סה"ס ס' ס"ח ולפי' סדר כתלר סכורו שלא מרעסו דאין לירך להעלות לו סדר נחשו כסכך עם זס דלוס רשע ולס ישלס אפי' סכונחו שלא ליהנות מן הלוקס ואין להקסוס ע"ו ממ"ס דנוחן לו לשס הלואס דהרי מעס סנוחן לו מוחל לו מלכ ומנפס ואף אס יקס רואיס מני למימר ככר פרע לו ופשוט ועיון ס' חקקל"א וסחר"מ וסחר"מ ועיון עור סס כסי' תחל"ד לאורך נוסס

סכ **לוה** ומלוס שסכחו יעשו פסר לנחס ידח"ס או יקנו ספריס להסאולס סה"ס ס' סהרס"ו ווס רמו סכתוב טוב איס חונן ומלוס וסמין לוס דרקחו עומדס לער סדרסו זס סכונכ ספריס ומסאילן ווס ער היכן כחס של דוקס ודוק סנ **לוז** ענלס סקקרא לוז מסעוסס רביעיות מתקיים להסחללס סחס"מ וע' מר"ת רקש"כ ע"ג ועפ"י דכרו ירמו ויכס יעקב לוס ונ' ודוק וע"ס דק"ן ע"ד

סר **לוחש** כל' לעו וקורס ריקוס אע"ג דמוכיר סס כיון סקול ל' לעו לא אוכפס לן עיון פ' חלק ופירס"י וכמפר'

סס **לוחות** האכן קרינן לחיו כסכן לסכול סרפוס וסכסוס ומיעוט סענוט כמסכל ומססס מח"כ ס' ססס פמ"א

סו **לוחות** דהיו כסוכיס עור ד' פסעיס טעמי' רכיס כס' אגדס סלוס פ"ו דסקלס ונח"ל סס דקל"ס ע"כ ונ'

סו **לוחות** סניות כיר' דק"י ע"א סביא דקיטרו סמלסכיס דסחמול עכרו על לא יכיס לך וססיכ לסס הקכ"ה דמלס"ס דסכלו כסר כחלב מס סאין סחיטק אוכל כסכס מביח רכו ולא

רס"ס מייסכ להמיהתו של כח"ר נר"ו, נס מ"ס מכח"ר נר"ו כי סס יכוסו ססס מונין ללכנה סול לספק כי אנו יסרל מונין ללכנה ווס אר"ס מונין לסמס וכסר מפירס סס כס"ס כסוכס וכסנר"א ונח"ל, וסנני ווסיק להפלוס על מני"ר נר"ו סכסכ על סס מס' סרכניס כ' סמסורוס סנרוליס ס' פלססס וסיו דסמס רסו כן סמסו, ולרורו לא דקדק כמענה פיסס דסמס רסו כן סמסו סול לאורך נוסס אסחי לא נסנינן כרכסכ כס"ס להקטענות סחיטס כסקנכס דסחור ויסל לסס ויכס לפרק זס מר"ר, רק אין דכר ויחן לך אס כרכס אכרסס וינרול סורסו ויידור ויפלו מעינוסו חולס סקט וססס, מסון ומסיק וסיס עליכו רענן, וכלל סרו וסלונן, אכיר' מסס אסוו כעכוסס אסכסו כרוכ עו וסלול :

אפי' זוטרי

ס"ט

כן **סדר** קטרוס-הלכנה איך סיה עיון י"ר ס' כרססס דמסעוס"ו וסעוס"כ וסמיס ארין וסס ומיס דססר נרול מחכורו מסס קטרוסס סלכנס וקטרוסס גס לעקור ואור סמסס וסיס סכעקיס יע"ס

מן **לכנה** סיל אסס ונוניס ליליח דמסלכסס כדוקנכ דסחור וסול מסמלעסס וסרו וספרס סלכנס וכוסס סמסס ס"מ ונוקכיס י"ר דק"ן ע"ד

ון **עין** כסכס פיק מי ססססך דסכול מרעין כלכנס זו סמקענה וסולכס כרפרס"י וסס נירס סטעס להקטענות ככל ערכ ר"ח מלכר סרן של דכריס לפי הפנס כסרס ארירך כס' סמי'

ס **לכנה** עוסס ססנח נכול דסולטס גס כיוס וסול אכיל דלסו דיליס וסידוקיס מנוכיס וכונס וקורס מס"כ סחסס סכס פיק מי ססססך וס יוסיס טעס אומרס וקניס סכסוסו סדור סוו אומריס פני מסס כפני סמס פני יסוסע לפני לכנס דסלט יסוסע גס כיומי מסס ונעסס רסס כרסוס כילקוט וסססנן ודוק

ס **בזמן** מידוס סלכנס פסחן ססריי כמיס או כיורס לוקס ס' סחיטך ס' ק"ו וס"ד סרכ כרכ"ו א"ח ס' ס' וסיון לסרכ זרע אסס וס"י ע"ו וס"ד כססכ"ר סס וקמ"ס דק ל"ד ע"ג ומרכ"ק מע' זו אורס ט' ונפס סייס מע' ס' ד"ס הלל :

ס **לכנה** סוככס כסרס אסר ממערכ למורס כן ססמס סוככ כסנח אסס גליון ווס"ק ס' כסעלונך דקנ"כ ע"א

ס **הטעם** ססס אומריס ווניך' עוסיק' קוניך' כורסין וסול ר"ח יעק"כ ועיון כס' מספט כסוכ מ"ס מסס סרכ מר רכו ז"ל, תלע"ד דיעק"כ ניומט' וירחך ל"א יסס"ף וסמו סמו ריב"ס כס' סולרוס לפי דרכו יע"ס וממס יקסס סלכנס סול כסיונכ יעקב כין לפסס כין

15. בית ישי על התורה לר' שלמה פישר שליט"א, סי' כ"ו הגהה י"ג

דרשות מאמר בחירת ישראל (דרוש להו"ר) בית ישי רז

בענין. לפי שמי שאין בו שלימות המידות האנושיות אינו בכלל האדם על האמת עכ"ל.³

והנה בתוס' (ר"ה ח' ב' ד"ה שהחדש, וביצה ט"ו א' ד"ה איזהו ובש"מ) הביאו בשם רבינו משולם דאן שעיר של ר"ח קרב בר"ה, שנאמר "בכסה ליום חגנו" איזהו חג שהחדש מתכסה בו הרי אומר זה ר"ה. ושוב חזר בו רבינו משולם, דלעולם מקריבין אבל אין מוכיחין קרבן זה. והוא תמוה מאד, מה טעם לעשיית סוד מקרבין ר"ח ביום ר"ה (וע"ש בתוס' מש"כ בזה).

והנה בגמ' ר"ה (י"א א') ר"א אומר מנין שבתשרי נולדו אבות שנאמר "בירח האיתנים", ירח שנולדו בו אייתי עולם. ואילו ר' יהושע אומר מנין שבניסן נולדו האבות שנאמר "בחדש זיו", בירח שנולדו בו זיותי עולם. במאי קא מפילגי?

בגמ' סוכה (כ"ט א') בזמן שהחמה לוקה סימן רע לאר"ה, לבנה לוקה סימן רע לישראל.⁴ וכבר תמוה, מה טעם נתנו חז"ל את המאור הגדול לאר"ה

לפ"ד הח"ס אינו דוחק. וכתבו עפ"י האחרונים (א"ש פ"ג מאסריב ה"ב, ותח"י סי' ד, ועוד) דישאל קטן משהגיע לכלל דעת נחתיב באזהרות כ"ג אלא שאינו נענש בדיני אדם ממיעוט דקרא, א"כ בדיני שמים ודאי נענש, ואזהרות כ"ג רבות הן לפ"ד ר"ג גאון הג"ל. וכמו"כ לפמ"ש הרמב"ן בפ' וישלח (ל"ד כ"ג) שבי' נצטוו בדיני גבה, ואתא ועושק שר שכי' ונדיקין וחבלות וכו' ע"ש).

יג. הנה יש חילוק בין ליקוי חמה לליקוי לבנה. כי ליקוי חמה אינו ליקוי בגוף החמה כלל, אלא מניעת אורה מלהגיע אל הארץ מפני מסך המכביל. משא"כ ליקוי לבנה הוא באמת ליקוי בגוף הלבנה. שצל הארץ מסתיר ממנה אור החמה והיא נחשכת. והיינו, כי אר"ה הרי אין להם כל כך השפעה למעלה לא לטוב ולא לרע (וכמו שהארץ בפנה"ח ש"א פ"ד ע"ש). משא"כ ישראל יש להם באמת כח השפעה למעלה להחשיך מאורות העליונים ע"י מעשיהם הרעים.

(ואף לפמ"ש בפנים, שהכונה היא בעצם לישראל, אלא בשתי בחינות. הבחינה הזרחית, והבחינה הירחית. אבל ס"ס ההבחנה קיימת. דבבחינה הזרחית שישראל הם בחירי וכבוד העמים, הרי הנדון הוא ההנהגה האלהית עם האומות ופשוט). ועיין בגליוני הש"ס למהר"י ענגיל (סוכה כ"ט א') הביא דברי היערוז דבש בח"ב, דמה שאמר חז"ל בשביל ד' ענות המאורות לוקין, אין הכונה כמו שחשבו רבים, שהוא קדוה שמי ירחי וכו'. כי זה באמת בא לפי חשבון, ואינו באמת ליקוי המאורות. כי אם יעשה אדם מחיצה בפני גר שלא נביק אור, וכי זה ליקוי לגר, הלא הגר דולק כדרכו, רק המניעה מהקבל, שמסך מכביל בעיניהם. וכן הדבר בליקוי חמה ולבנה.

(ביבמות ס"א א' ובבא בתרא נ"ח א') למה הוצרך קרא למעט קבר שלפני הדיבור מטומאת אוהל, תיפול דקברי גוים אינן מטמאין באוהל דכתיב "אדם כי ימות באוהל", אתם קרויים אדם ואין אר"ה קרויים אדם, דקודם מ"ת עדיין היו קרויים אדם. והדברים מפורשים בתוס' גידה (ע' ב' ד"ה ואין) ע"ש. (ועיין בבית האוצר למהר"י ענגיל ז"ל ערך אדם משה"ק ע"ז מגמ' ברכות כ"ה ב' וע"ע בהגהות חשק שלמה בב"ב שם).

וזכתי"מ אבות (פ"ג ט"ד) כתב, חביב אדם שנברא בצלם וכו', בכל אדם אמר ר"ע, וכמו שהוא הראיה שממנו הביא, שהוא נאמר לבני נח, לא לבני ישראל לבדם וכו'. ומעתה אני תמה למה זה רחקה הדרך מן המפרשים ולא רצו ללכת בה וכו' תסמכו במאמרם ז"ל אתם קרויים אדם וכו' יעו"ש בדבריו באורך. ולק"מ, דודאי חביב כל אדם שנברא בצלם, אבל אר"ה איכרו מעלתם זו וכמו שכתב הרמב"ם בפיה"מ פ"ד דב"ק על המשנה שור של ישראל שנגח שור של גוי פטור. אל תתמה על דבר זה ואל יקשה

יב. במשנה ב"מ ר"פ הזהב, נתן לו מעות ולא משך הימנו פירות, יכול לחזור בו. אבל אמרו, מי שפרע מאנשי דור המבול ומדור הפלגה, הוא עתיד להפרע ממי שאינו עומד בדבורו. והיינו שאע"פ שע"פ ד"ת יכול לחזור בו. אבל טוענין עליו מהלכות ד"א שקדמה לתורה, ונעשו עליהן דור המבול דור הפלגה שהיו קודם מ"ת. וכמ"כ רב נסים גאון בהקדמתו ח"ל, כי כל המצוות שהן תלויין בסברה ובאובנתא דלבא, כבר הכל מתחייבים בהן מן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ עכ"ל.

וזכרנו אלה א"ש מה דקשה, דאמרין עמד והתיך להן. ופרך, איתגורי אתגר, א"כ מצינו חוטא נשכר. ומסקינן, לומר שאפילו מקיימן אותן אין מקבלין עליהן שכר כמצוה ועושה, אלא כמי שאינו מצוה ועושה, וקשה, חדא, דנראה כעול להיות נענש כמצוה, ואילו שכר מקבלין רק כאין מצוה. ועוד, מה הלשון אומרת עמד והתיך להם. אכן לפי דברי ר"ג גאון א"ש. דבאמת נבטל מהן הציווי ואעפ"כ מתחייבין הן בהן מסבא ואובנתא דלבא וק"ל. (ועוד יש ליישב, עפמ"ש במאמר "התורה והמצוות" כי העונש מגיע לעובר ע"פ דין, משא"כ השכר למקיים, אינו אלא מתנת חסד חנם עשה"ט ודו"ק).

(והנה בכלהו דכתי אמרין, דקטנים מתים בעון אביהם ואמם ולא בעון עצמם, דקטנים לפי רוב הפוסקים לאו בני אזהרה ועונשין הם. אבל נראה, דלפמ"ש הח"ס יר"ד סי' ש"ז דאצל כ"ג כל שהגיע לכלל דעת נחשב גדול. (ועיין ח"צ סמ"ט כתב ח"ל מצינו כמה פעמים שנענשו קטנים, וכן בער ואונן, ומה שחירצו שהיה לפי חכמתן הוא דוחק עכ"ל. אכן

כי זרח הוא השמש הזורחת, ואילו פרץ הוא הלבנה שעתיים נפרצת ועתיים נשלמת¹.

והנה שנינו בריש מס' ר"ה כי למלכי אר"ה מותין מתשרי ואילו למלכי ישראל מניסן. כי שני החדשים האלו מקבילים לשתי הבחינות הנ"ל. חודש תשרי נקרא ירח האיתנים שבו נבחנים ישראל כאיתני ועמדי העולם, כדרך שאמר הכתוב (מכה ו' ב') "האיתנים מוסדי ארץ". ואילו בחודש ניסן נבחנים כיוותני עולם. פירוש: כי לעולם כמו לכל בניין יש יסוד ויש טפחות כמו שכתוב (מ"א ו' ט') "ומסד עד הטפחות". המסד הוא היסוד והתשתית שעליו הבניין קיים, ואילו הטפחות הם הקומה העליונה שהוא חזיתו ופארו של הבניין. והנה בחודש תשרי² מודגשת בחינת איתנים מוסדי ארץ של ישראל. ואילו חודש ניסן הוא חודש זיו, שבו מודגשת מעלת העליונה של ישראל שהם דיוותני עולם³.

והמאור הקטן לישראל. אבל באמת לק"מ, רבעצם הכונה תמיד לישראל, אלא הרי כאמור שתי בחינות הן במעלת ישראל, בחינת בחיר ובכור העמים, ובחינת עם זו יצאתי לי. והנה שמשא אכולי עלמא נייחא (סנהדרין ל"ט א'), משא"כ הלבנה מסמלת הבחינה העליונה של כנס"י. וכמו שאמרו רז"ל במדרשות, וכמו שתקנו בברכת הלבנה עטרת תפארת לעמוסי בטן שהם עתידים להתחדש כמותה. וע"ז נוסדה הבקשה למלאות פגימת הלבנה ולא יהיה בה שום מיעוט כידוע לר"ח⁴. ואמרו במדרשים החודש הזה לכם, מסור הוא בידכם. גזר ביד של מטה ואמרו היום ר"ה, אומר הקב"ה למלאכים העמידו בימה וכו'. נמלכו ביד של מטה להעבירה למחר, הקב"ה אומר למה"ש העבירו בימה וכו'. והוא כל הענין שהקב"ה השליט את ישראל על כל מערכת העולמות וכמו שהאריך בנפח"ח וש"ס. ועיין ברכינו בחיי פרשת תולדות על שני בני תמר פרץ ורח.

דחה שיר של שבת דר"ח מגלם מעלתם של ישראל העליונה, דכתיב "החודש הזה לכם" מסור בידכם. ומש"ה אמרין "מקדש ישראל וראשי חדשים". משא"כ שבת דקבינא וקיימא (כ"ה י"ז א'). נמצא קידוש החדש מסמל הצד הירחי של ישראל. משא"כ עיבור השנה שעיקר לטובת השנה השמשית, והרי צד זה, דהיינו הבחינה הזרחית של ישראל, הוא הצד השפל כמש"נ, הלכך אינו דחה שבת.

טו. חרץ משני ימים בו שהם ימי הבחינה העליונה של כנס"י. והם, יוה"כ"פ ושמ"ע. יוה"כ"פ, כמבאר להלן, שבו המאבק בין כנס"י לסמאל, ואמרו רז"ל (תנ"כ פ"א) ימים יצוד ולא נולו קרן אחד בהם (תהלים ק"ט) זה יוה"כ"פ, ואילו שמ"ע, כמבאר בדרוש לר"ה הר"ר ושמ"ע עשה"ט.

(ועיין בכלי יקר פ' אחרי עה"פ ולא יבא בכל עת אל הקדש, דיו"פ הוא למעלה מן הזמן ואינו בכלל עת. וכתבתי במ"א כי הארץ למעלה מן המקום כמש" (יומא כ"א א') מקום ארץ אינו מן המדה ה"כ"ג כשנכנס לפני ולפנים הוא למעלה ממדרגת ארס כמש" המפרשים עה"פ וכל ארס לא יהיה באהל מועד בבאו וגו', ועמש"כ בהערה לסוף סי' כ"ב בשם הח"ט). והנה לעיל בס' א' נתבאר, דבתשרי בטלה עבודה מאבותינו כמצרים, ובניסן נגאלו. והיינו, דבתשרי בטל שעבודם, ובניסן בטל גזתם. והנה מצד היות ישראל בבחינת איתני עולם אין ראוי להם להיות משועבדים אלא בני חורין, אבל הואיל ויש להם מחויבות כלפי אר"ה ללמוד דעת ה', אין ראוי להיות להם ארץ מיוחדת, אלא להיות גרים ומפוזרים בין האומות וכמו שהתעוררו ע"ז לעיל בהערה. וכדרך שנאמר (דברים י"ח א') לא יהיה לכהנים הלויים חלק ונחלה וגו'. ורק מצד היותם בבחינת דיוותני עולם ראוי להם להיות תושבים בפלטין של מלך וכדכתיב ולהעלותו מן הארץ והיא אל ארץ טובה וגו'.

כי אין העדר אור במאורות ההמה, רק היות או צל הארץ מפסיק במאורות ההמה שלא אפשר ליושבי הארץ ליהנות מאורם. ואין זה ליקוי מאורות. אבל ליקוי מאורות האמיתי וכו', שמצנינו לפעמים כתמים וכו', זה אינו חלף בחשבון וסיבה וטעם וכו' עכ"ל. והנה צלל במים אדירים והעלה חרס בידו, כי לקי לבנה הוא באמת לקי בגוף הלבנה כמש"נ. והכתמים שכתב, אינם מצויים אלא בשמש, ולא בלבנה. ומש"כ שלכתמים אין חשבון וסיבה וטעם, אינו נכון. תפלו כל דבריו בזה בביאור.

ומשה"ק, כיון שתלוי בחשבון, היאך אפשר לתלות הליקיים בעונות לק"מ. ד"ל דקורא הודות מראש, סידר תהלוכות המאורות כך, שיקרו הליקיים בזמן התגברות העונות. והידיעה אינה מברחת הבחירה כנודע, ותל"מ. יד. שבמיעוט אין בה אלא חלק א' ממאה כנודע. ורמז הדבר בפרשת תרומת מעשר ס"פ קרח, והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר. ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן ר"ת מלכות.

טו. בפרשת אמור, "אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קדש וגו'. ששת ימים תעשה מלאכה וגו'. אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם במועדם". ופירש רש"י, דפסוק ראשון מיידי בעבור השנה והשני בקידוש החדש. פי', דעיקר קרא כמורעים בא לומר דקרבנות אלו דוחים את השבת, כמש" בגמ' פסחים (ס"ז א'). והנה גם קידוש החדש דחה את השבת. משא"כ עיבור השנה אינו דחה את השבת. ולכן הקדים הכותב עיבור השנה ואח"כ הזכיר שמיות שבת ואח"כ מזכיר קידוש החדש וקרבנות המועדים, שכולם דוחין שבת.

ומה טעם באמת קדוה"ח דחה שבת. י"ל, עפ"מ"ש בדרשה לש"ג (א) בביאור דברי הגמ' (סוכה נ"ד ב'), שיר של ר"ח

19. אמרי דעת על התורה להגאון ר' מאיר שפירא, פרשת נח

אמרי ^{פרשת נח} פרשת נח דעת מא

בימי המבול אמת מארץ צמחה, כי דיירי ארעא שרידי המבול כבר עמדו על האמת שבבריאה כי אכן יש לעולם יוצר דן ומוכיח, אמנם השקר המתעה את האדם מאלקיו לא אומר נואש, הוא לא רוצה בשום אופן להתחסל, ובכל מאמציו הוא משתדל להכנס לתיבה ולהנצל ממי המבול ולהציל את שארית חייו וקיומו, אז א"ל נח "לית לך בן זוג" אי אפשר לך להציל את קיומך כי הלא אין לך בן זוג, כי מי פתי יסור הנה להתחבר אתך בשעה שהאמת מנצחת ועולה, השעה איננה משחקת לך, בשעה שהאמת מאירה ובאה אין מקום לשקר.

אכן גם בשעה זו חיפש ומצא לו השקר בן זוג בצורת בר־פחתא, האיש פחות הערך אשר לבו השמין אזניו הכביד ועיניו השע, הוא הוא המורד במלכות האמת ומשתתף עם השקר. בגללו ניצול השקר, ועד היום הזה הולכים שקר עם בר־פחתא שלובי זרוע. רק עין חדה תבדיל בין אמת לשקר, בין קדש לחול.

3224567

זאת אות הברית... לדורות עולם (ט, יב)

לדורות עולם לדרת כתיב, אמר ר"י פרט לשני דורות, דורו של חזקיה ודורו של אנשי כנסת הגדולה. (ב"ר פרשה ל"ה, ב) המסתכל בקשת עיניו כהות (חגיגה ט"ז).

כבר העירו הקדמונים היאך תתייחס הקשת, התהוות הטבע, למדריגה רוחנית, ומהי סיבת כהות העינים, ובפרט ההתייחסות של הקשת לנח ודורו, וזה טעון ביאור.

השמים מעוטפים בעננים וערפל יכסה ארץ, היום נשקף לערוב ונאבדה כל תקוה להמיר חשכתו, אך לפתע־פתאום והנה השמש מזדהרת בתוקפה, פילסה לה נתיב ותחדור באור נגהה מבין העבים ומתהווה הקשת בגווניו המרובים, בצבעיו הבהירים ובמראהו היפה. מחזה טבעי זה יעורר בלבנו התרגשות עצומה. לא פעם רואים אנו דור כזה אשר שחת דרכו על הארץ ופעולותיו רק רע כל היום ואין נוגה לו מסביב, למוד המצב הזה לעורר בלבנו יאוש, תקות־אבדון והשקפת־כליון.

אכן, לא כן! כי כמו השמש החודרת באורה מבין העבים, כן יקום גם אז מנהיג רוחני המתעורר מתרדמתו ובלב מלא רגשי תקוה יופיע בהדרתו לתוך החשכה שתסובבהו וישבר בעוזו את מעטה החשכות הסובבת את כל יצורי תבל ויהי אור, ויפוצץ את קרני אורו לכמה גוונים בהירים ומנהיג את דורו כרועה נאמן לעדתו על ברכי התורה והיהדות. כמראה הקשת בעל גוונים מרובים, שאחריה השמים מזדהרים וכל העבים מתפזרים, כך

מראהו של המנהיג הרוחני, אשר בשעת יאוש כזאת הוא יפזר את העב, והנה לאט לאט מזדככים שמי היהדות, והנה כולו אור, אור הגנוז לצדיקים.

"זאת אות הברית אשר אני נותן לדורות עולם וגוי והי בענני ענן על הארץ ונראתה הקשת בענן". להאיר נתיב במקרא זה, נבאר תכונת נח לפי ערכו נגד מנהיגי דור אחרים, ובזה יתפרש לדעתנו כונת הפסוק. מושג ברור נותנים לנו חז"ל אודות נח באמרם (סנהדרין ק"ט:), "אילו היה בדורו של אברהם ואילו היה בדורו של משה ושל שמואל לא היה נחשב לכולם" (ב"ר פ"ל). אברהם, משה ושמואל, שלשתם המה המנהיגים המלמדים כתמונה חיה להורות משפט המנהיג וחוביו כלפי דורו.

אברהם - בעת כלתה הרעה ונגזרה הגזירה מאת ה' לשחת את סדום בעד חטאם הרבה, בה בשעה שהחרב החדה נחה כבר על צוארם, גם אז לא נתיאש מלבקש רחמים מהקב"ה לבלי להשחית הנבראים בצלמו "ויפנו משם האנשים ואברהם עודנו עומד", בה בשעה שהמלאך כבר פנה להשחית את סדום, לא נתיאש אברהם אבינו מלבקש רחמים באמרו אולי יש תקוה, כי אם על היחיד אמרו חז"ל (ברכות ו:): שלא יתיאש עצמו מן הרחמים אף ברגעיו האחרונים, עאכ"ו אם הדבר נוגע לחיי הכלל.

משה שהיה למוד להגן על דורו מן הפורעניות ולא נבעת גם בעת שאמר לו הקב"ה "ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם" (שמות ל"ב, י), אף בשעה מסוכנת כזו "ויחל משה". ומה נפלאה היא הסניגוריה שלו באמרו "ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת" שכבר דקדקו כי הוא מקרא קצר, כי לא פורש מה יהיה אם ישא חטאתם?

אמנם פה נכיר את גודל ענותנותו של מרע"ה, הוא האיש העניו מאד שהשתדל להעלות מעלות ישראל לפני הקב"ה, הבין שאם ייטיבו ישראל את דרכיהם אז תהיה עלייתם משל עצמם, ואם יעלה בידם חטא, תלה הדבר בסיבתו כי הוא מנהיגם, וכאחז"ל "כד זכאין אינון דידן וכד חייבין אינון דידי". ועתה בחטא זה הוקבע להורות תשובה לרבים כמאמרם (שבת נ"ה:): לא היו ישראל ראויים לאותו מעשה אלא להורות תשובה, ועתה אם ימחול להם השי"ת יצא מזה הוראת תשובה שגרמו הם עצמם ע"י מעלתם, ואם לא הוא גרמא בנוקין ולא הם. "ועתה אם תשא - חטאתם", כי הוא מעלה יתירה להורות תשובה, אכן "אם אין מחני נא מספרך", כי אני הוא המונע לזה.

וכעין זה נמצא גם בשמואל הנביא, גם הוא מסר נפשו בעד בני דורו בנשאו חטאם על נפשו, ותלה עונותם בעצמו למען הצילם מכליון חרוץ, ולימוד ערוך הוא בידיו "שמואל לבש חלוקם של ישראל ואמר חטאתי" (ירושלמי תענית פ"ב ה"ז).

לא כן התנהג נח. כשפגע בדור אשר השחית את דרכו על הארץ, דימה בנפשו שכבר נתמלאה סאתם וצפיון ישועה אין וכל תפילה לא תועיל בעדם, לא טרדוהו רעיוניו איך

לבקש להצילם מאבדון, ובמנוחה שאננה בנה תיבתו למען הציל עצמו ומשפחתו ממימי המבול, הוא לא אחז באמצעים כאברהם, משה ושמואל, רק בקרירות נפש קבל גזירת קדשו וקיוה לראות גם סופם. ולזה "אילו היה בדורם של אחרונים לא היה נחשב לכולם".

נח זה שהתייחס לבני דורו ברגש קר, עד כי גם בשעה שצפויים הם להיבד מפני המים הסוערים, גם אז לא פנה אל ה' אודותם, ולא חשב עצמו אחראי בעדם, לחלק גדול מזה גרם היאוש שקינן בלבם, כי סבור היה שאין עצה ואין תקוה להצילם וכל זהרורי נוגה לא יחדורו באויר חשוך כזה שכולו מכוסה בערפל, ששמו לבשו קדרות וענן יסובבהו. והנה אמנם באה הקשת וטפחה על פניו, כי גם בשעה שעננים שחורים יכסו ארץ, בשעה שהכל מתיאשים מאור השמש, בה בשעה תתראה השמש בתוקפה, מאירה היא על פני כל הארץ, והקשת ביופיו ובשלל גווניו היה להורות לנח, כי אף בשעות המסוכנות אל יתיאש עצמו מן הרחמים.

וכאשר יצא נח מן התיבה וראה לפניו עולם חדש, כרת ה' ברית לבלתי הכרת כל בשר ממי המבול, אף אם יהיה בעולם עוד דור מושחת כדור המבול ואף אם כבר נגזרה עליהם גזירת כליון - לא ישחת כל בשר ולא תשחת עוד הארץ. והבטיחו כי תמיד יעמוד מנהיג כזה הערב בעד דורו ויכלה חמתו יתברך מהמשחית, ומה הוא האות על הברית הזאת? "והיה בענני ענן על הארץ", בשעה שהשכחות יכסה את האופק, אעפ"כ "את קשתי נתתי בענן" וסימן הוא לבניך כי לא יכרת כל בשר.

זקני ישראל בהביאם עגלה ערופה אמרו בוידיים (דברים כ"א, ז) "ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו", כי העוול מתחלק לבי סוגים: יש עוול הנעשה בפועל כפיס ויש הנעשה רק בשלילה, היינו אם היה בידו למנוע אחרים מעולה ולא מנעם גם הוא נחשב לעושה עוול, כאמרם ז"ל (שבת נ"ד): "כל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה". העין היא סמל ההשגחה, לכן נקראו הסנהדרין בשם "עיני העדה", כי עליהם לפקח על כל דרכי ישראל ולהביט על כל המתהווה בעם למקטון ועד גדול, כי אחריותם עליהם. ולכן התוודו שהן אמת כי ידינו לא שפכו בפועל את הדם הזה, אבל מדוע לא ראו עינינו לקדם את פני הרעה שלא תאונה נבלה כזאת בישראל - לזאת ירחצו ידיהם על העגלה בנחל, לרמוז כי רק ידיהם ירחצו וינקו אבל עיניהם לא ירחצו ולא ינקו.

"המסתכל בקשת", כלומר: המנהיג שלא העלה מדריגתו עדיין לחדור בזהרו לתוך הערפל ולהאיר מתוך חשכה וזקוק הוא לצפות שיתהווה הקשת, והוא רק מסתכל בו אבל בפעלו הוא לא יתדמה לו, סימן הוא ש"עיני כחות", היינו שאין משלח מבטו על כל הנעשה ועובר על החושך מבלי הרגש, זאת אומרת שענינו, עין השגחתו, כחות ולא הגיע עדיין למדריגות המנהיג האמיתי.

רעיונינו זה יפיץ אור על אגדת חז"ל בעובדא דר' יהושע בן לוי (כתובות ע"ז) "אשכחי לרשב"י אמר לי את הוא בר לואי א"ל הן, נראת הקשת בימך א"ל הן, א"כ אי אתה

הפסוק

בר לואי, ולא היא דלא הואי אלא סבר לא אחזיק טיבותא לנפשיי. ריב"ל האדם הגדול הזה שידע להשפיע במאור תורתו על החשכים והטועים, כאמרם ז"ל (שם) ריב"ל איכר בבעלי ראתן ועסק בתורה - בעלי ראתן הם אלו שיש להם שרץ במוחם וטועים בחשכה, גם עליהם השפיע - האיש המורס מעם הזה הוא לא זקוק לראות את הקשת, הוא בהשפעתו הגדולה האיר את חשכת הדור ושמי היהדות ומכל פינה בקע אור.

א"ר חייא

בן דורו רשב"י גם הוא כיוצא בו, האיר לארץ ולדורים עליה, מובן מעצמו כי גם הוא לא הוצרך למראה קשת (וראה ב"ר ל"ה, ב) כי גם בדורו של רשב"י לא נראתה הקשת. ובהיפגשם יחד שאל רשב"י: נראתה הקשת בימך? ודימה ששיבו לאו, כי הוא בענותו חשב שבודאי ריב"ל האיר את הדור שלא הוצרך לקשת, אכן ריב"ל אמר "הן" כי הוא בהיפך סבר שרשב"י הוא שהביא אורו לעולם ולכן רשב"י לא ראהו אבל הוא ראהו, א"ל א"כ אין את בר לואי, היינו בתמיה: וכי אין את בר לואי דפקיע שמייה, וקאמר בגמרא שבאמת שניהם לא ראו את הקשת, כי הדורות בימיהם לא היו צריכים לזה.

דורו של חזקיה, המאיר באור התורה, המצויין בידיעותיו הרחבות עד שאמרו (סנהדרין צ"ד:): בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו ע"ה, מגבעת ועד אנטיפס ולא מצאו איש ואשה תינוק ותינוקת שלא יהיו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה, וכן אנשי כנסת הגדולה שהחזירו עטרה ליושנה (יומא ס"ט) ודורם היו מסוייגים במשמרת תקנותיהם - בשני דורות הללו לא היה כל מקום לקשת, ולכן "לדרת" חסר כתיב, פרט לשני דורות הללו.

* * *

וירא חם וגו' ויגד לשני אחיו וגו' (ט, כב)

במדרש (ב"ר ל"ו, ה') אי א"ר יעקב בר זבדי מה טעם עבד יוצא בשן ועין, מהכא וירא ויגד וכי ע"כ.

ויש להקשות לפי"ז בתוסי' בכורות (ל"ז. ד"ה מה הפרט) שכתבו: וי"ל דגבי עבד גלי רחמנא דבדבר קל חשיב מום לצאת בו לחרות שמשחרר בשינוי ע"כ. ויש להעיר בזה לפי המדרש הנ"ל, דמבואר דהטעם דיוצא בשן ועין משום שנאמר: וירא ויגד, אי"כ מאי ראייה משן וצ"ע.

הדפסה ברזולוציות מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכן

תקפ דברי מהדורא ו' תורה

הגדיל למזל כניל אמנם הגדיל לה' מהני גם בנשיג לחיים ונמים:
צ"ג. אמנם בענין בחי רחל שהוא בחי לבדים דלית לה מנחמה כלום
 מלימחא שפירחא דלית לה פיינין כשם נאלמס עד שיוסיפ
 עלי מאור השמש בחי ז"ל (מחסדו הפליון יח"ש) צ"ב. וכנס ארשום
 פס בענין ליקוי הלכנס שאחזיל בסוכה (דף ר"ע פ"א) בשם שכלכנס
 לוקס סימן רע לשונאיהן של ישראל ופי' לחקו עלינו כלפירים וירקדו
 ככופרים הלא זכו השבון הסוכה בכללות בכל אשר חגיג הארץ מפסקה
 באמצע הניגוד בין השמש וסירה אשר לא הוכל לקבל אורם מהשמש
 ומריתא אז כמו גלגל שחור בלתי אור ואיך יוכל להיות זה סימן אם לרע
 או לטוב ובאמת הארץ ביערות דבש כי שזסו הכונה בדחכדל רק כשנראה
 בחמים ומראות שונות על הלכנס (כאשר סיפרו בקוראני הדורות בליקוי
 שמש וירח באלו משונים אשר על זה אין חשבון ודעת מקודם בספרי
 הסוכה) חכו לסימן המאורעות כניל לא בליקוי החולל מאור השמש
 ופירא אשר יתנס בחשבון הלוחות מקודם, ופי' בסי' יסוד פולס (מאמר
 ג' פ"ז) ומובא בסי' אמונה חכמים להגי' אבי עד שר שלום דל (פ"ז)
 שר' לפרשו לדחל על סוכה בדרך חוכניות ובסוף דבריו כי ואפשר ית
 לה עוד לפון אחר יותר נפלא ויותר אמת ואנכי לא ידעתי פכל וכי
 הצל מקידס ופרשסו בדרך משל על מאור השכל, וכנס חזות קשה ראיית
 בסי' פרוך לנר על סוכה שס (פי' בדבריו, בד"ה ח"ד בזמן שהחמס
 לוקס וכו' ובאמצע וחמיות דבריו) וז"ל אמנם בזה כורו שאף שכלקויים
 סס פפי' הפכע פפי' ידעו פפי' סודות משפטי ס' העלות להם שהפחים
 וסמנים של בליקויים סס פחות סדון שיש פחות למוכס ויש פחות לרעס
 וכו', וכי' דוחק ספרי זה כמו מכרית חיו הכשנחס בעת הזאת שכליקוי
 הוא רק לרעס ואס הידיעס ובחירה מקי' כרמזים ז"ל כבר טרפס
 וסחי' רבו בזה וסן אמת גם שניכס כי הכל לפי (מאחר יח"ש, ופ"ז)
 וסרשוח נחונס (בבחירה) וכמי' בחווי'ם (באצוח) שס ואכרס להאריך.
 פכ"פ פפי' ספרוך לנר אהס בא לכוסיק עלינו אצוח ותמיכות אשר
 יתמכו כניל, ולחומר הנושא יש ליישב בדבריו בדוחק דכיוט פמי' שס
 פפרוך לנר לדמחיו למשאחל מארת כחיב שזמן חליות המאורות הוא
 פת דין שלא יפול חיו אסכרס בחיטוקות, וכייו פנין סמחרות סדיני
 חלילס, ומי' שס פפרוך לנר להביא ראי' מדי כרמזין ז"ל (בסי' נח)
 פסי' אס קשחי נחתי בענין שאף שהוא פנין פכפיי פפי' הוא אס
 לפולמי עד מאחר יח"ש שלא יביא מצול לפולס פיי' ז"ל ראי' לכאן כלל
 דסחס הוא אס לפולמי עד ולא דוקא בעת שגראס הקשח בענין משאי' סכא
 סכא שהוא סימן וכו' רק בעת בליקוי מס שיבי' חכו סחשטן מקודם
 וגם כקי' כניל, פכ"פ מחורחא כדי ביערות דבש כניל שזסו בחמים
 ולקוחות שאינס בחשבון, ואס רשות ניחן לידרש בזה פיד רמז ומלואס
 יל כמו שכתבו בפסי' בשער יששכר (מאמר יוס הקדוש אס ד') כי
 פמוטחיט

במאותיו. ואי נא לו כי חמלו, כי פשיטו דיו מסך המבדיל (חיו) בין ישראל לארצו ששמים חכו... פנין גלות הכניסה בקדושה (כתי ירחמנו ביצ) הכסתר פנים וחומה פחדה ונלחם מחילה גדול סוכה ומגדלת לבל יאיר השפע הבאה מאור אין סוף יחם המשפיע כביכול סמך פיי ספירותיו ומדווחו סף ידוע אשר מאור לא חלא הרפות ובי הכל מפלח חסדן המקבל אשר סיך צדו (האדם בעלמו) בלתי יקבל לא השפע ומדוע כל הספרים, וזה יל בסוכה מאדיל בשפע שלבנה לוקס סימן רע לשונאיון על ישראל וכל המפורשים נלאו ליתב הסמים [כניל] דהא זה ידוע, שהוא השבן בעה יבא דור הארץ בין השמש לידה ולא תוכל לקבל לא אור השמש (כי הוא בעלמה לית לס מגרמה כלום) הוא ליקוי לבנה אבל לא שגיט ליקוי בעלמחה, ולפיז מהו סימן בלא יתב, לפי השבן ולח ליתח פולס ובי חמס יל הכונה צמותק דברי חכמים אחרי כי לקוי לבנה ידוע נקרא רק מס שצומד לו דור הארץ בינה לבין השמש ככל וחוללה במדה מלקבל אור השמש, ונסיי נאשלה ללבנה וכן ודו במלך משיח נדקיו, וכידוע בסוד מיעוט סירח והלבנה לית לס מגרמה כלום רק מקבלת שפע האור מהשמש כן מדה הכניסה סף כביכול מקבלת אור שפע חים בים וים בשפע שלבנה לוקס (ובפיז הכונה שצומד הארץ וחוללה בינה לבין השמש כניל אשר פייז נלקח שפע אורס ונשארס פכור וחשך) סימן רע לשונאיון של ישראל (זהו סימן שכי צדח ישראל [גייז צחמנה האלח] בחשכה כגלות וגלות השכינה כביכול [אס כבנים כנסי] שרומה למיעוט סירח וגס זה ליקוי לבנה סימן שצומד הארץ הוא הארצית שהמשכנו פליט צעוסיר צחאותיו ציחר למסך המבדיל בין הארץ חים השפע פליט מלממלה הוא הססחר פנים כטרפ) פיז סודק דבריט שס מסטנפ למינונ :

צ"ד. וברי דברי צ צמין ליקוי לבנה אדכרן מילחא צמיש בנימוקי חים (כי חכו סין גי) על מיש צלחות דאס כי ליקוי לבנה צחי חודס (כאשר הוא השבן בלא יוכל ליתח רק צחי חודס) גם קדס העיפור דחי חים ייז חסליז מן המולד גם כמחרס לבנה לארס אין לקדסה עוד ותמכחי דלתס לא יקדסה סוך שסיפור צמרה גם חמר ליקוי ובי סתס ליקוי לבנה בעלמחה בלא מחך מארס רק מס שחין במדה הארץ וכל ובי שייך חס דחוי פייז, ופיז כדמים רב אי (מגליל ידוע צחלוימין) [ואין הספורים מחזיק כסיפורים אשר ובי כדחי לאלחס פמו צמלחמחס על חודס, ובערס כי שמשו ורליט שסול מחד איסורים ארס העלקמפרי לפתוח צירס ולדבר ואלוי עוד צמנה אבל אחיל (בצבה) צדים פנס וגי וסול פירסס] צלחות, וספילו לכל צחמות, בקול צחמות, כי בלא צבי (שס סר חכו) כי זה שאין לבך חסיר אחרי ליקוי כיון שאט חולין פיי ליקוי שהוא מנד האמיתי ופיז שסול סוך חלי חים ייז ובי אין לבך פכחיר ופייז צדים מיש